

Lapsen kasvun ja kuntoutumisen päivät 14.-15.10.2011

Arjen kuntoutus - ja sen kuuleminen

ARJA VEIJOLA
TtT, Yliopettaja

ESITYKSENI SISÄLTÖ

1. Arjen kuntoutus – miksi, mitä ja missä?
2. Arjen kuntoutuksen mahdollistajat
3. Arjen kuntoutus – ja sen kuuleminen

Arjen kuntoutus – miksi, mitä ja missä?

NÄINHÄN ON AINA OLLUT.....

”Emme kuntouta suorituksia tai vaikeuksia, vaan opimme taitoja, joilla osallistua.”

(Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus –projekti – VLK 2005)

LASTEN KUNTOUTUS

- Toiminnan tulee aina olla suunnitelmallista, monialaista ja usein pitkäjänteistä toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa lasta ja hänen perhettään hallitsemaan elämäntilanteensa

(Burkett 1989, Gallimore ym. 1989, 53–54, Autti-Rämö 2008, 479, myös Kuntoutusselonteko 2002, 3.)

MUTTA!

Tutkimusten mukaan

- Ammattilaisten käyttämä kieli korostaa lapsen ongelmia ja vaikeuksia – ei lapsen mahdollisuuksia ja vahvuuksia (diagnoosilähtöisyys ja syy –seuraus .ajattelu) - Lapsi on kohde, johon kohdistuu ulkoisia interventioita (Vehkakoski 2003)
- Arjessa selviytymistä vaikeuttaa lapsen sairaudesta aiheutuva suuri työn määrä ja arjen aikatauluttamisen vaikeus (Waldén 2006)
- Lapsi kuvautuu kohteeksi ja ongelmat keskeisiksi (Uotinen 2008)
- Perheet saavat arjesta irrallisia ohjeita ja perheiden tarpeita ei kuulla (Tuovila & Veijola 1997, Veijola 2004, Korrensalo, Leppävuori & Veijola 2011)
- Perheen auttamisesta ei ole aina apua, ellei erilaisia perhekulttuureja ja perheenjäsenten erilaisia rooleja oteta huomioon (Mattus 2001)

Tutkimusten mukaan

Kristiina From kysyy

”Mahdollistetaanko lapselle optimaalinen osallisuus vai rajoitetaanko sitä rajoittamalla tavoitteita ja toimintaympäristön mahdollisuuksia ?”

”Onko apuväline lapsen toiminnallista osallistumista mahdollistava?”

”Apuväline on tavoite, päämäärä ja keino – ei lapsen osallistumista mahdollistava”

(From 2010)

Kelan VAKE -kehittämishanke 2006-2011
Aila Järvikoski & Kristiina Härkäpää 2010
ASIAKKAAN ÄÄNELLÄ

SUOSITUKSET (avomuotoinen kuntoutus/2010)

**Tulee kehittää menetelmiä, mitkä yhdistävät
kuntoutuksen arkielämään ja kuntoutujan
lähiympäristöön**

ARJEN KUNTOUTUS - ARKI

- Arjen toiminnan keskiössä on aina **IHMINEN**
- Arki on toisaalta **samanlaista**, mutta toisaalta **täysin erilaista** eri perheissä
- Arki **muuttuu** ajan ja paikan mukaan koko ajan
- Arkisuus syntyy eri tavoin, eri paikoissa ja eri merkityksillä

(Jokinen 2005)

ARJEN KUNTOUTUS - ARKI

- **Kaikki mikä on ihmiselle tärkeää tapahtuu arjessa – se on ihmisen elämän käytäntöä ja todellisuutta**
(Heller 1984/ Everyday life)
- **Arki liittyy aina ihmisen toimintaympäristöön – koti, päiväkot, koulu, harrastukset ...**
(Scott 2009/ Making sense of everyday life)
- **Arki muuttuu haasteelliseksi silloin, kun se ei suju**
(Jokinen 2005)

KUNTOUTTAVA ARKI

- Vaikea määrittää, ei ole selkeää käsitystä mistä on kyse
- Päämääränä on lapsen hyvä elämä – johon kuuluu omatoimisuustaidot, itsenäisyys, mielekäs tekeminen ja osallistuminen (Sipari 2008)

KUNTOUTTAVA ARKI

- **Ajattelutapa**
- **Asennoituminen**
- **Yhteisen toiminnan määrittely**

- **Arki ei itsessään edistä lapsen kuntoutumista – arjessa toimivat ihmiset suhteessa ympäristöön mahdollistavat/eivät mahdollista lapsen kuntoutumisen edistymistä**
- **Kuntoutus ei ole erillistä toimintaa – sen tulee AINA kiinnittyä lapsen ja perheen arjen toimintaa**

(Sipari 2008, myös Veijola 2004)

ARJEN KUNTOUTUS

keskeistä

- **Mahdollistaa lapsen osallistumisen kasvuympäristössä tapahtuvaan leikkiin ja toimintaan**

(Sipari 2008, From 2010, myös Kyrönlampi-Kylmänen 2007, Arki lapsen kokemana)

Arjen kuntoutus

ARVOT

Tasa-arvo, itsemääräämisoikeus

ASENTEET

Osallistuminen, osallisuus
Päämääränä omatoimisuus, elämän taidot

TEORIAT

Lapsi oppii ja kehittyy arjentoimintoihin osallistumalla –
EKOKULTTUURINEN TEORIA

TOIMINTAMALLIT

Kuntoutus liittyy ja kohdentuu myös ympäristöön, missä lapsi elää
ja toimii – ICF (ICF-CY)

TOTEUTUS

Lapsen ja perheen kanssa yhdessä
Moniammatillisuus – monitoimijuus – moniasiantuntijuus
Arjessa tapahtuvaa
Mielekäs tekeminen
Motivoivaa
Ympäristöä muokkaavaa
Monipuolista

JÄRJESTÄMINEN

Suunnitelmallista – tavoitteellista
Yksilöllistä – yhteisöllistä
Joustavaa

(Sipari 2008, mukailten Veijola 2004,)

Arjen kuntoutuksen mahdollistajat

AMMATTIHENKILÖITÄ YHDISTÄVÄ VIITEKEHYS

- yhteiset teoriat ja mallit – yhteisiä
välineitä

EKOKULTTUURINEN TEORIA

- LAPSI OPPII JA KEHITTYY ARJEN TOIMINTOIHIIN OSALLISTUMALLA, VUOROVAIKUTUKSESSA YMPÄRISTÖN KANSSA
- Lähtökohtana perheen omat voimavarat
- perheen elämää ohjaa oma *perhekulttuuri* - se säätelee sen, millaisiin muutoksiin perhe arkielämässään on valmis ja halukas lapsen kehityksen tukemiseksi ja edistämiseksi
- akkomodaatio
- Huomio kiinnittyy perheen arkirutiineihin ja niiden merkitykseen perheessä sekä lapsen elin- ja toimintaympäristöjen laatuun – erityisesti lapsen kehitystä ja kuntoutumista edistäviin ja estäviin tekijöihin

.(Gallimore ym. 1989, 1993, Bernheimer ym. 1990, Weisner & Gallimore 1994)

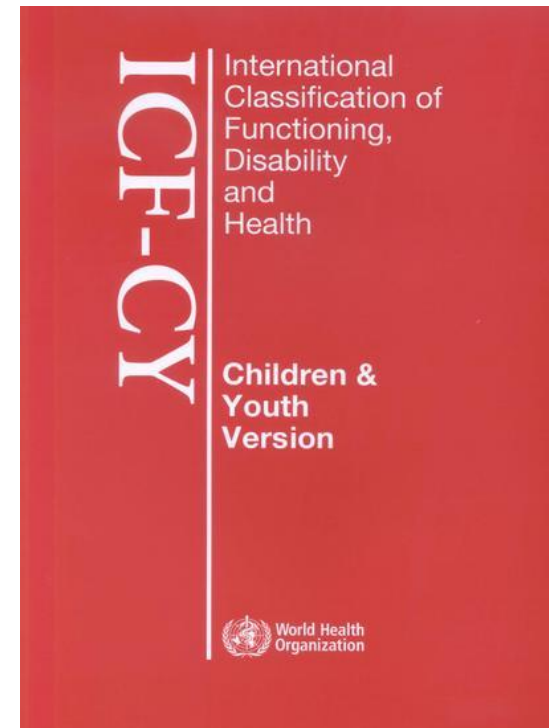
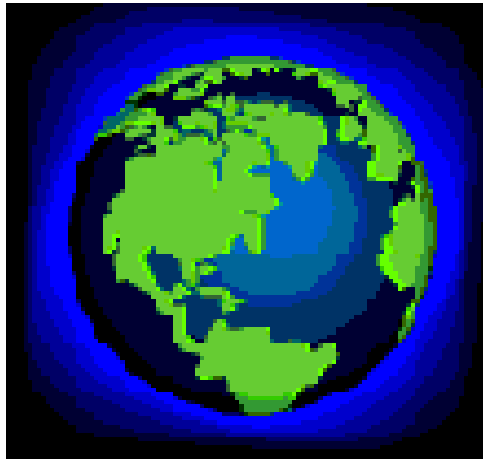
- *Ekokulttuurisen teorian ydin on perhelähtöinen moniammatillinen toiminta, missä keskeistä on perheen osallisuus ja aito kumppanuus ammattihenkilöiden kanssa sekä kuntoutuksen integroituminen lapsen luonnollisiin kasvu- ja toimintaympäristöihin*

(Gallimore ym. 1989, 1993, Bernheimer ym. 1990, Weisner & Gallimore 1994)

ICF/ICF-CY

- Maailman terveysjärjestö WHO (2007) kuvaa lapsen toiminnallista terveyttä toimintakyvyn, toiminnanrajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen avulla - **International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF/ICF-CF)**

ICF-CY

TOIMINTAKYKY & TOIMINTARAJOITTEET

RUUMIIN/KEHON
TOIMINNOT & RAKENTEET

Fysiologiset
toiminnot

Anatomiset rakenteet

SUORITUKSET &
OSALLISTUMINEN

Tehtävät ja
toimet

Osallisuus
elämänalueisiin

KONTEKSTUAALISET
TEKIJÄT

YMPÄRISTÖ-
TEKIJÄT

Fyysinen, asenteellinen
ja
sosiaalinen maailma

ICF-CY

TOIMINTAKYKY & TOIMINTARAJOITTEET

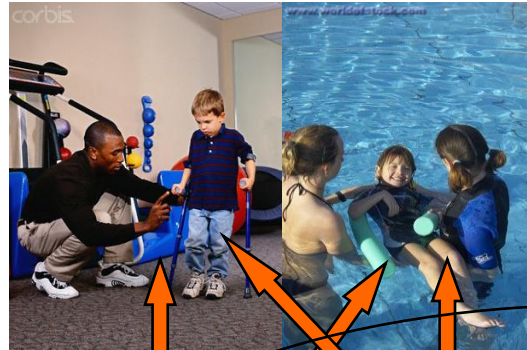
RUUMIIN/KEHON
TOIMINNOT & RAKENTEET

E
N
N
E
N

Muutokset fysiologisissa
toiminnoissa ja
anatomisissa
rakenteissa

SUORITUKSET &
OSALLISTUMINEN

Suorituskyky ja suoritus-
taso lapsen tot
teissa ja toim
osallisuudessa
rooleihin

KONTEKSTUAALISET
TEKIJÄT

YMPÄRISTÖ-
TEKIJÄT

Fyysinen, sosiaalisen ja
eisen maailman
s lapsen
toihin,
suorituksiin ja
osallistumiseen

NYT

APPLIED SCIENCES

Arjen kuntoutus - arjen kuuleminen

Perheen ja lapsen osallisuus - kuulemmeko tarpeet?

KOHTAAKO AMMATTIHENKIÖ LAPSEN JA PERHEEN?

- Asiantuntijälähtöinen työskentely ja ammattilaisten **medikalistinen keskittyminen** lapsen poikkeavuuksiin (ongelmiin) **täytyy unohtaa**
- **asiantuntijälähtöisestä - perhe- ja lapsilähtöiseen**
- **ongelmakielestä - voimavarakieleen**

Tarvitaan

UUSIA TYÖTAPOJA JA -VÄLINEITÄ

Tarvitaan dialogisia yhteistyötapoja

- ihmisten välistä vuoropuhelua
- keskeistä
- yhdessä etsiminen, toisen kuunteleminen ja kuuleminen
- kiinnostus toisen näkemyksiä kohtaan
- keskinäinen luottamus

(Bohm 1996, Isaacs 1999, Bahtin 2002, Burbules 1993)

Tarvitaan dialogisia työmenetelmiä

mm.

Aktiivinen kuuntelu ...

Motivoiva haastattelu ... (esim. GAS (Goal Attainment Scaling) on tavoitteen asettamisen ja tavoitteen saavuttamisen arvioinnin menetelmä)

Tulevaisuuden muistelu ....

Ennakointi dialogit .....

OPETELLAAN YHDESSÄ UUSI TAPA TYÖSKENNELLÄ!

KIITOS!

